

Forskningsfriheden flyver

Regeringens besparelser på forskningsbudgettet bekymrer forskere og erhvervsfolk. Det danske forskningsmirakel bygger på stabilitet og diversitet i forskningsverden, som det er svært at skabe politisk forståelse for.

Forfatterne

Jacob Busch,
ekstern lektor
jacobbusch@css.au.dk

Kristian Hvidfelt Nielsen,
lektor, khn@css.au.dk

Begge ved Center for
Videnskabsstudier,
Aarhus Universitet

SYNSPUNKT

Sidst i oktober måned indgik alle partier i Folketinget et forlig om forskningsbudgettet. Regeringen havde i sit finanslovsudspil lagt op til besparelser, og værst skulle det gå ud over Det Frie Forskningsråd. Forliget betyder en mindre besparelse end først foreslået af regeringen, men dog alligevel 22 % mindre til fri forskning næste år i forhold til i år.

Besparelserne har givet anledning til kritik. Forskningsrådets bestyrelsesformand Peter Munk Christiansen udtalte sig i uvant skarpe vendinger, da han sagde, at regeringens forslag ville få fundamentet for det danske forskningsmirakel til at vakle.

Fra industriens direktørgange blev det tunge skyts taget i brug mod regeringens samlede besparelser på forskningen. I et debatindlæg i *Berlingske* skrev Mads Krogsgaard Thomsen, koncerndirektør for forskning og udvikling, Novo Nordisk, og Jens Klarskov, adm. direktør for Dansk Erhverv, at »det danske forskningstræ beskæres alt for voldsomt, og regeringen risikerer med en sådan varmemesterbeskæring at ramme høsten af forskningen til skade for erhvervslivet og beskæftigelsen.«

Det danske "forskningsmirakel"

Det Frie Forskningsråd er en vigtig finansieringskilde for universitetsforskere. I forvejen er succesraten for ansøgninger meget lav, ca. 10 %, og besparelsen vil alt andet lige reducere den yderligere. Den lave succesrate betyder, at mange forskere bruger megen tid på at skrive ansøgninger uden resultat. Tiden kunne være blevet brugt bedre, fx på fri forskning.

I sammenligning med andre lande ligger Danmark helt i top, hvad angår offentlige forskningsbevillinger og gennemslagskraft i forskningsverdenen. En undersøgelse foretaget af det svenske videnskabsakademi i 2012 konkluderede, at danske forskere klarer sig bedre end kolleger i andre sammenlignelige lande, målt på en række indikatorer, fx citationsrate (højt tal) og antal ikke-citerede artikler (lavt). Svensk forskning har omvendt oplevet en relativ nedadgående tendens.

Baggrunden for den danske succes, vurderede undersøgelsens forfattere, er, at Danmark siden begyndelsen af 1990'erne har satset massivt og målrettet på at skaffe flere ressourcer og forskningstalenter til forskningsverden – en satsning, der vel at mærke skyldes både offentlige og private aktører. Den høje

andel af basismidler og sikring af frie forskningsmidler udgør væsentlige faktorer for det danske forskningsmirakel. Stabilitet og langtidspanlægning er grundlaget for forskningsmæssig kvalitet og samfundsrelevante anvendelser af forskningen.

Som modsætning til Danmark står Sverige, hvor udviklingen har været præget af en række forskellige ad hoc-løsninger med fokus på kortsigtet gevinst.

Pas på balancen

Sund forskningspolitik består først og fremmest i at sikre forskningens rammebetingelser, herunder andelen af midler til fri forskning. Forandringer i forskningssystemet bør ske på et grundlag af solid viden om, hvad der virker, men regeringens besparelser synes motiveret af anekdoter om den frie forsknings unyttige natur, jf. Esben Lunde Larsens udtalelser om "Krølle Bølle-forskning" sidste år. Forskning er i sig selv en kompliceret affære, og vekselvirkningen mellem forskningssystemet og det øvrige samfund er dynamisk.

Vores viden om forskningssystemet står langt fra mål med dets kompleksitet, og det medfører i værste fald, at nye forskningspolitiske tiltag slår fejl. Der er brug for mere viden om, hvad der har gjort Danmark til en internationalt førende forskningsnation.

Den politiske målsætning om, at forskning primært skal være "jordnær", altså bidrage til at styrke vækst, velfærd og udvikling, er typisk ledsaget af en misforstået underkendelse af den frie forsknings betydning for forskningen og dens konkrete effekter i samfundet. Forskningsfrihed er under alle omstændigheder ikke ubetinget. Forskere orienterer sig efter, hvad deres fagfæller verden over arbejder med, og det er med til at sikre både toppen og bredden i det danske forskningssystem. Mange undersøgelser peger på, at fri forskning også er med til at løse konkrete samfundsmæssige og globale udfordringer.

De fleste forsøg på at holde forskningen "på jorden" gennem øget detailstyring er uproduktive og selvmodsigende. Indtil videre har forskningsfrihed og kontinuitet udgjort vigtige elementer i den konstruktion, der har gjort dansk forskning flyvende. Faren for at ende som en forskningsnation med stækkede vinger er til stede, hvis vi ikke fremover sikrer forskningens stabilitet, diversitet og nytænkning gennem en bred vifte af faste og frie forskningsstøtteprogrammer. ■